

Тема. Роман-хроніка «Марія» - перший в українській літературі художній твір про насильницьку колективізацію, голодомор 1932-1933 років.

Цілепокладання: ознайомити студентів із романом «Марія» У. Самчука; розкрити трагедію української нації – голодомор 1932-1933 рр; розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, навички аналізу й синтезу прочитаного, вміння аналізу образів-персонажів; виховувати патріотизм, національну свідомість, любов до рідної землі та повагу до історичного минулого свого народу, духовність, людяність і милосердя; осмислити художню цінність твору.

Тип заняття: розвиток компетентностей (громадянської, полікультурної, комунікативної, інформаційно-пізнавальної, читацької, діяльнісної, ціннісно-світоглядної). дослідження.

Форми та методи роботи: дослідження, робота в групах, літературна гра “Життя і творчість Уласа Самчука?”, бесіда, «Асоціативний кущ», словникова робота, «Синквейн“, “Мозковий штурм”, «Мікрофон», «Літературний диктант».

Основні поняття: колективізація, голодомор, геноцид, роман-хроніка, агіографія.

Обладнання: текст роману У. Самчука «Марія», фрагменти документальної хроніки колективізації та голодомору 1932-1933 років в Україні, презентації студентів.

Перебіг заняття

I. Мотивація навчальної діяльності (запис теми та епіграфа заняття)

Слайд 1. Епіграф: « *Найстрашніша смерть — це смерть від голоду.*

Не дай Бог навіть ворогові вмирати такою смертю...»

Улас Самчук

1.1. Слово викладача.

Подумайте, будь ласка, над даними словами. У кінці заняття ми повернемося до них, і ви зможете дати відповідь на запитання: «У чому їх зміст?»

II. Актуалізація опорних знань.

2.1. Слово викладача.

На попередньому занятті ми з вами познайомились ще з одним представником письменників—емігрантів – Уласом Самчуком, доля якого заставила залишити свою Батьківщину, щоб ми, нащадки нескореного народу, мали змогу дізнатись про силу волі, біль і страждання українського народу від тоталітарної машини сталінської системи. Давайде пригадаємо, що ми з вами дізнались про митця.

Пройдемо з вами вікторину : Життя і творчість У. Самчука»

<https://learningapps.org/watch?v=psperd9w324>

2.2. Повідомлення мети заняття.

2. 3. Слово викладача.

Роман «Марія» Уласа Самчука – перший в українській літературі художній твір про примусову колективізацію, так зване «розкуркулення» хліборобів, про страшний голодомор 1932-1933 років. Цей роман – полотно, неповторне на мовному й стилістичному рівні. **Слайд 2. Ось як літературознавець С. Пінчук окреслює суть і вагу цього твору: «Що це? Метод? Напрямок? Так чи інакше, – цілком окреслена естетична система, утвердження торжества життя в його найрізноманітніших проявах, навіть тоді, коли воно конвульсивно вибивається з небуття чи зависає над прірвою... Роман-спалах «Марія» – найбільший сенсаційний з усіх творів У. Самчука».**

Це справді роман-спалах, роман-біль, роман-заклик.

Наше заняття не зовсім звичайне, це – заняття-дослідження. Для того, щоб розглянути тему повніше, у творчих пошуково-дослідницьких груп були випереджувальні завдання: дослідити історію написання, особливості назви роману, жанр, сюжет, композицію, проблематику та дати загальну характеристику образів твору.

Та попри це основною метою нашого заняття є через призму буття селянської родини, розкрити трагедію української нації – геноцид, спричинений голодомором, На прикладі головної героїні Марії вчитися просити прощення і прощати інших, бути милосердним особливо зараз, коли знову наш український народ, ціною свого життя, бореться за волю та незалежність.

2.4. Оголошення і запис плану заняття. Слайд 3.

План

1. Голодомор 1932-1933 рр. – геноцид українського народу.
2. Історія написання, особливості назви роману, жанр твору.
3. Сюжет, композиція, тема, ідея, проблематика роману.
4. Портретні характеристики персонажів крізь призму проблематики твору.
5. Елементи народознавства у романі.

III. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Слово викладача.

Протягом заняття ви будете заповнювати основні тези у невеличкій опорній схемі-пам'ятку, яка буде вам опорним конспектом заняття (роздатковий матеріал)

Тема _____

 Ідея _____

Проблематика

Історичні події

Російсько-японська війна.
 Перша світова війна.
 Громадянська війна.
 Події революції 1917 року.
 Панування більшовизму.
 Боротьба з куркульством.

Розуміння

Світ. Голodomор - трагедія українського народу, голодомор - це не тільки голод, це єдиний спосіб знищення нації - Голодомор 1932-1933 року

Притаманно «Матерем», що зображена доводило смертю на Україні в романах 1932-1933р.

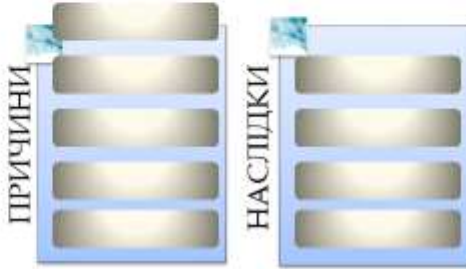
Епіграф: «Нейстерпимішо смертє — це смертє від голоду, як від їжі неїтє народної акцирїтє єтєтєтє смертєтє...»
 Витє Сєнєчє

ПЛАН

1. Голодомор 1932-1933 рр. – геноцид українського народу.
2. Історія написання твору, особливості мови, жанр.
3. Сюжет, композиція, тема, ідея, проблематика роману.
4. Портрети, характеристика персонажів і їх роль у проблематиці твору.
5. Елементи народності в романі.

Колективізація - створення великих колгоспів за допомогою насильства на осміє селянських дворів.

Голодомор - голод української нації, скоєний керівництвом Радянського Союзу на чолі з Йосифом Сталіним шляхом штучно створеного масового голоду з метою знищення українців, остаточної ліквідації українського старшого покоління та намагає українців збудувати союзність, міцнішу від Москви Українську Державу.

Герої роману

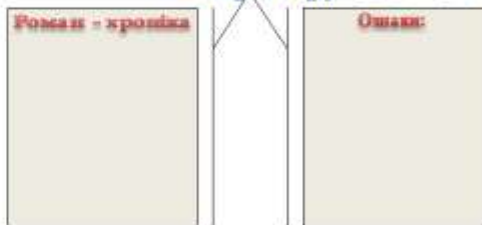
Синквейн Синквейн Синквейн

Назва твору _____

Рік написання та видання _____

Жанр твору

КОМПОЗИЦІЯ ТВОРУ

3.2. Захист творчих проєктів.

3.3. Слово викладача.

Історична довідка

Давайте пригадаємо з історії, що таке колективізація та голодомор та їх наслідки для українського народу.

1. Колективізація. <https://www.youtube.com/watch?v=uO9Px6EU9hI>
2. Голодомор. <https://www.youtube.com/watch?v=ks1ZZS3ZgD4>

Слайд 5. Отже, колективізація - створення великих колективних господарств на основі селянських дворів.

Голодомор - геноцид української нації, скоєний керівництвом Радянського Союзу на чолі з Йосифом Сталіним шляхом штучно створеного масового голоду з метою знищення українців, остаточної ліквідації українського спротиву режиму та намагань українців збудувати самостійну, незалежну від Москви Українську Державу.

Слайд 6

Катастрофічна кількість загиблих – це лише один показник. Другий, можливо, значно жахливіший – це психологічні зміни, які відбулися в свідомості людей, бо ж геноцидові були піддані всі – і ті, що залишилися живими. Зранену психіку живі передавали своїм нащадкам навіть тоді, коли їм цього не хотілося.

До теми голодомору неодноразово зверталися українські письменники, за що отримували тавро «ворога народу» від більшовицької системи, це і **Слайд 7**. В. Барка - роман «Жовтий князь», І. Багрянний лист-памфлет «Чому я не хочу вертатися в СРСР?», В. Сосюра роман «Третя рота» та інші.

Але найкращим твором у розкритті геноциду українського народу є роман У. Самчука «Марія» у якому автор через образ головної героїні відкрив читачам воістину страшні метаморфози людського буття в умовах більшовицького геноциду, серед тьми-тьмущої гріхів якого був і чи не найбільший – Голодомор. Підпадає під мертвотний його прес на сімдесятому році життя Марія, що, зрештою, з огляду на чималий її вік, не виглядало б трагедією такого могутнього штибу, якби читач з кожною сторінкою твору усе чіткіш не усвідомлював, що у цій старій жінці уособлена сама Україна. Несхитна у моральних своїх навичках та переконаннях, але беззахисна перед злом.

Звичайно, у романі показаний голод і наслідки колективізації, глибоко розкрита трагедія українського народу, але все це художньо вирішено набагато ширше і місткіше, ніж здається непередготовленому читачеві. Описи злочинної діяльності радянської влади й голоду у творі показані лише на ¼ частині обсягу. Не можна не відзначити, що образ Марії в цьому романі якісно відрізняється і стоїть набагато вище від класичних українських покриток, наймичок, утоплених, страчених...Коли ж був написаний та виданий твір.

3.4. Виступ І творчої групи «Дослідження історії написання та видання роману».

У 1933 році Улас Самчук написав роман «Марія». Сильнішого шедедру про голодомор в Україні 1932-1933 років немає і досі. Автор не був очевидцем страшних подій, але пам'ятав голод у двадцятих, коли з радянської території тікали нещасні люди і просили хоч шматочок хліба. Мав нагоду Самчук спілкуватися з тими, кому пощастило вислизнути на волю 1933 року. Письменник зіставляв різні, одна жахливіша від іншої розповіді, осмислював події масштабно: голод нищив націю не тільки в Україні, а практично у всіх регіонах, де жили етнічні українці. Таким чином, штучний голод планувався сталінською владою як геноцид, як замах на українську націю. Саме ці події лягли в основу написання роману-хроніки.

Твір став страшним обвинуваченням більшовицької системи. Роман написано по гарячих слідах подій. У світі, та й в інших місцях Радянського Союзу, мало знали про голодомор, оскільки офіційна пропаганда його замовчувала. І треба було мати неабияку мужність, щоб у той час підняти свій голос на захист замордованого українського селянства. Твір має присвяту: **Слайд 8**. «Матерям, що загинули

голодною смертю на Україні в роках 1932-1933», яка звучить і звучатиме вічно як вічне прокляття й оскарження тих, що довели людей до такого стану.

Перше видання роману вийшло 1934 року у Львові, в «Українській Бібліотеці» Ів. Тиктора, бо на Східній Україні цей твір видати було неможливо, бо сама тема надовго була закрита для народу, друге - 1941 року в Рівному, у видавництві «Волинь», третє 1952 року в Буенос-Айресі у видавництві Миколи Денисюка. В Україні вперше твір було видано 1991 року в Києві у видавництві «Радянський письменник». Перевидався роман 2000, 2009 та в інші роки.

Слово викладача

- Як ви вважаєте, звідки ім'я Марія? Чи випадково обрав автор саме його)

(Автор вибрав це ім'я не випадково, адже так називалась мати Ісуса Христа).

- Отже, давайте послухаємо дослідників про особливості назви твору.

Виступ II творчої групи «Дослідження особливостей назви роману».

В українській літературі образ матері неодноразово пов'язувався з іменем Марія. Не в кожному творі ім'я ставало символом, але сама його наявність, називання якоїсь жінки «Марія» вносило у твір щось святе, величне.

Слайд 9. Наприклад, поема Павла Тичини «Скорбна мати», новела Миколи Хвильового «Я (Романтика)», поема Івана Драча «Чорнобильська мадонна», роман Володимира Яворівського «Марія з полином у кінці століття» та багато інших.

Улас Самчук вибрав ім'я Марія не випадково, адже так було звати матір Ісуса Христа. Марія (перекладається як «противитися», або «гірка») – ім'я, яке з прийняттям християнства стало традиційним в українській культурі.

Так, і насправді: доля Марії – гірка, але, незважаючи ні на що, вона стоїть вище за всіх і за все, навіть помирає гордо, з посмішкою і піднімається до вічності. Образ Марії є уособленням материнства, основи життя на землі. У вузькому значенні це ім'я виступає як особистий символ для кожної людини, а в широкому – як «символ покрови для цілого народу». Образ Божої Матері проходить у романі наскрізним мотивом. Пресвята Діва Марія – особлива постать у всесвітній історії людства і в свідомості багатьох поколінь. Мабуть, закономірно, що свою героїню Улас Самчук назвав саме Марією.

Мати Божа – заповітний острівець у духовному житті людини. Отже, Марія – образ Божої Матері, образ неньки-України, образ жінки-матері.

Слово викладача:

- Згадайте, у яких вивчених вами творах вживається це ім'я?

(М. Хвильового, В. Стефаніка, Є Маланюка.)

Асоціативний куш: Отже, **МАРІЯ** – берегиня, Матір Божа, Діва Марія, матір, покровителька, заступниця.

Який жанр твору?

Виступ III творчої групи «Дослідження жанру твору».

Невеликий за обсягом твір Уласа Самчука «Марія» є романом: це досить широке епічне полотно, в якому життя головного персонажа подане від народження до смерті.

Словникова робота.

Слайд 10.

Роман – це великий за обсягом епічний твір, який розповідає про події із життя певної особи чи кількох осіб протягом досить тривалого відрізка часу.

Роман-хроніка – різновид роману, за основу сюжету якого взято історію суспільних або родинних подій, змальованих у їх часовій послідовності.

Твір Уласа Самчука – це не просто роман, це роман-хроніка, тобто роман, який розповідає про долю головних персонажів (Марії) у хронологічній послідовності – від народження до останніх днів життя.

Роман написаний у високому стилі агіографічної хроніки життя жінки – селянки Марії, яка підноситься до символу України.

Агіографія – це наука, що досліджує опис життя святих. Марію не тільки Улас Самчук, але і сам народ підносить до образу святої: Біблія – Книга книг – говорить про Святу Марію, яка стала матір'ю Ісуса Христа.

Який сюжет і композиція твору?

Виступ IV творчої групи «Дослідження сюжету і композиції роману».

Особливості роману «Марія» Уласа Самчука:

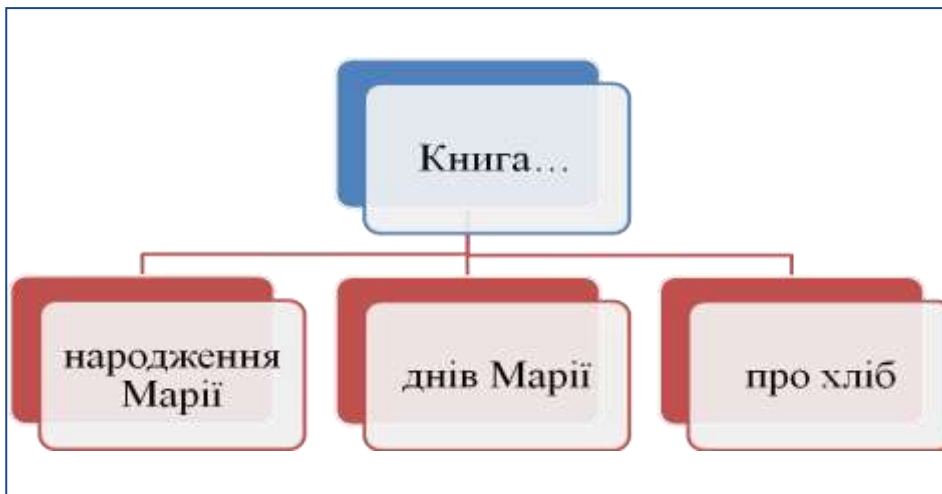
За обсягом твір не підпадає під параметри роману, але має всі його ознаки, зокрема він:

Слайд 11

1) має *підзаголовок* “*Хроніка одного життя*” тобто триває в часі протягом цілого людського життя: дія роману окреслена точними хронологічними рамками (26258 днів життя Марії. «*Стільки разів сходило для неї сонце, стільки разів переживала насолоду буття, стільки разів бачила або відчувала небо, запах сонячного тепла й землі*»). Нехитра арифметична операція дає змогу визначити рік народження Марії діленням на 365: вона прожила 72 роки (71 рік 11 місяців), померла у 1933 році. Отже, народилася Марія у 1861-ому — році селянських надій, викликаних реформою про скасування кріпацтва, надій, що завершилися голодомором...)

2) також у романі простежується кільцеве обрамлення: перед тим, як розпочати оповідь про народження Марії, автор розповідає у декількох рядках про кінець її життєвого шляху і закінчує твір розповіддю про смерть жінки.

3) Складається з трьох частин, кожна з яких має свою назву: «Книга про народження Марії», «Книга днів Марії», «Книга про хліб».

4) Є три сюжетні лінії: 1- лінія життя Марії, 2- лінія- Гната Кухарчука, 3- лінія Корнія.

Загалом роман розгортається у двох планах: з одного боку — у плані суто людському, особистому, психологічному. Людей зображено з усіма властивими їм високими й низькими інстинктами, сильними й слабкими рисами характеру, добрими й поганими вчинками. З іншого — у плані соціальних, суспільних стосунків і подій, у рамках яких людина провадить своє особисте життя.

3.5. Слово викладача.

Хочу доповнити, що у творі є 4-а сюжетна лінія - голод, смерть, страждання людей, які важко працюють.

-Які історичні події описані у романі?

Слайд 12.

- *Російсько-японська війна.*
- *Перша світова війна.*
- *Громадянська війна.*
- *Події революції 1917 року.*
- *Панування більшовизму.*
- *Боротьба з куркульством.*

Письменник також окреслює провідні мотиви твору:

Слайд 13.

- мотив праці,
- мотив любові,
- мотив страждання,
- мотив образу Божої Матері.

І ще однією особливістю твору є те, що Улас Самчук вперше в українській літературі виводить образ сильної жінки, здатної піти проти всіх існуючих законів

заради свого щастя, а образ багатого селянина Мартина Заруби вперше зображений не глитаєм, а щедрою і доброю людиною.

- **Яка, на вашу думку, тема твору?**

Слайд 14.

(Розповідь про тяжке життя української селянки на фоні історичних подій, зокрема, війни, колективізації та Голодомору).

- **Ідея роману?**

(Віра письменника в незнищенність українського народу, немінуча перемогу добра над злом; звеличення праці, любові, материнства та України).

- **Які проблеми порушує митець у творі?**

Виступ V творчої групи «Дослідження проблематики роману».

Слайд 15.

Улас Самчук порушує у романі ряд проблем:

- любові до життя;
- життя і смерті;
- любові, сімейного щастя;
- добра і зла;
- батьків і дітей;
- геноциду і репресій;
- духовності та віри в Бога (любов до землі, до праці, неписані закони роду і народної моралі, національне розуміння щастя, гріха та немінучості покарання за нього, потреба спокути);
- російської солдатчини;
- достатку і праці на землі;
- влади (насильницької колективізації та ставлення радянської влади до селян);
- національної свідомості та гідності;
- моралі;
- долі дітей та материнського щастя;
- вбивства сина батьком;
- справедливості і кара.

Слово викладача.

Головні герої твору - це постаті, за якими як художнє узагальнення постає вся історія років Голодомору в Україні. Ці люди є уособленням народу, народної душі, що затиснена у тенетах історичних подій та обставин.

Давайте спробуємо розглянути дану проблематику твору крізь призму характерів, дій і вчинків головних героїв.

Та спочатку послухаємо характеристику героїв твору 4-ї групи-дослідників.

VI група. «Дослідження образів роману».

Слайд 16 -17.

1-й дослідник. Персонажі роману – реальні люди, з якими був знайомий Улас Самчук.

Прототипом головної героїні Марії стала дерманська красуня Мотря, весела, привітна, працелюбна сирота.

Марія – головний персонаж роману. Вона рівна по духу Марусі Богуславці чи Роксолані, тільки доля випала їй звичайна, буденна і складна. Автор на цьому наголошує, показує величезний потенціал духовної і фізичної сили героїні, її прагнення жити, радіти всупереч усім труднощам. Марія – не пересічна українська жінка. Вона зважилася гостро виступити проти народної моралі і боротися за свою любов.

Образ Марії піднесено до біблійної героїні, до рівня символу України. З одного боку, перед читачем постає життя звичайної жінки, що народилася в простій сім'ї, рано осиротіла і зазнала багато горя й радостей. Марія залишалася завжди сильною, вміла виливати свої почуття в пісні. Щедрою була до землі й людей, вміла працювати й відпочивати, сумувати й веселитися, не боялася щирості почуттів і вчинків. А ще вміла вона усім серцем любити: землю, людей, природу, пісню. І коли покохала дівчина, то віддала усю душу своєму коханню. Та життя буває жорстоке, і обставини зруйнували щастя Марії, забравши у неї коханого, коли пішов той служити до армії.

Чи зрадила дівчина своє кохання, коли пішла заміж за Гната? Ні, вона просто з притаманною їй щедрістю душі пожаліла людину, яка потребувала ласки й опіки, любові й прихильності. Тому й вийшла за нього Марія, намагалася побудувати сімейне щастя, звити затишне гніздечко. Жінка народила дітей, та відібрав їх Бог у неї.

Сила материнської любові рухала усіма вчинками Марії, і доля її материнська не була легкою. Живими лишилися всі її діти, народжені в любові, тільки пішли різними шляхами. Усіх їх ростила Марія однаково, та не вдалися всі чомусь у матір та батька, немов час новий буремний творив їх за своїм бажанням. І мати прощала дітям доти, доки не переступили вони межу людяності, турбувалася про них до останнього свого подиху.

Марія стала справжнім втіленням материнської любові в усій її сакральності і непереможній силі. Вона – уособлення усіх матерів землі, простих хранительок домашнього вогнища. Її образ – це образ нашої неньки-Українки: вірної, люблячої, милосердної, щирої.

Слово викладача.

Аналізуючи прочитане, спробуємо пройти тернистим шляхом героїні і розкрити усі чинники її тяжкої долі через призму проблематики твору.

3.6. Текстуальний аналіз роману.

(Студенти дають відповідь на запитання, підтверджуючи її цитатами з тексту твору).

1. **Голод.** Пригадаймо дитячі роки Марії. Які страшні провісники лиха раз у раз вриваються в долю дівчинки? (смерть батька і матері і голод: "Ніхто на неї не зважає, Марія залякана, гукала тата і дуже хотіла їсти. Чому сьогодні про неї забули, мати, замість того, щоб дати їсти, заливається слізьми", "Марія перелякана й голодна у запічку, простягає перед собою руки і кличе маму", "Їсти? Що могла їсти Марія? Їла шматок чорного хліба, їла недоспілу овоч, їла бараболі, ті самі черстві, водяні, що варилися для веприка і курей. Мала великий набубнявілий животик").

2. **Доля дітей.** Чому померли батьки Марії? Як поставилися люди до сироти? А як поводитися з нею ровесники? Чи зважала Марія на приниження? ("... знов Марія добивається своїх прав").

3. **Праця.** Як ставилась Марія до праці, до роботи?

("Та що Марії праця? Жне, в'яже за косарями і, мов дзвінок, гомонить...».

"Дома у неї ще тисяча діл, але вона раз-два й полагодить».

І ось Марія знову вагітна, проте «...не зважає на свою вагітність. Підтикнувши високо спідницю, містить ногами глину, викладає заступом на стіл...»).

4. Як зародилось кохання Марії та Корнія?

5. Що єднало Марію і Корнія? (Корній - наймит, врода; взаємне кохання).

6. **Проблема любові.** Чи була б Марія щаслива з Корнієм, якби вони побралися відразу? (Корній не мав ангельського характеру, цінував лише свою думку, міг образити; не був і роботящим, бо поле так запустив, що на ньому лише бур'яни могли родити).

7. **Праця.** Чому Марія виходить заміж за Гната? Що об'єднувало цих людей? (Гнат – багатий сирота, працьовитість).

8. Чому Марія пішла від Гната? Чи її мучило за це сумління?

(«В душі чула неспокій. Здавалося, страшний вчинила гріх. Боялася карі за зламану присягу бути вірною до смерті»).

9. **Проблема моралі.** Чи можна вважати, що Марія – зрадниця? Як про це думаєте ви і як – автор?

10. **Проблема сімейного щастя.** Як ви думаєте, чому вмирили діти Марії від першого шлюбу? (розплата Марії за зраду, за нелюбов до Гната).

11. Чи виправдовуєте ви Марію у її ставленні до Гната?

("Не зупинився й не оглянувся. Марія здивована до краю... Стрункі осички та берізки впинаються догори і там десь лагідно сюсюкаються, ніби про неї, про покинуту Марію").

12. **Життя і смерть.** Як пережила своє горе Марія, коли померли її діти? (пережила в самоті; " горе Марії не мало границь").

13. Чи можна вважати, що зі смертю сина наступила чорна смуга в її житті? Які нові випробовування вона зносить? (у відпустку приходить Корній).

14. **Мораль.** Марія не зустрілася з Корнієм. Але свій протест проти самої себе і шлюбу з Гнатом вилила у несподівану безрозсудну поведінку: Марія заплела косу і почала дівувати. Як ви оцінюєте поведінку Марії. Чи можна її пояснити? (Село осудило розпусницю, але вона знайшла оправдання у звичаї: благословили її на весіллі з Гнатом непарними іконами, тому шлюб і не міг бути щасливим).

15. Чому в цьому епізоді згадується, що Марія занедбала господарство? («Напрацювалася і натягнулася. Досить. Неділі, музики, сміхи вечірнього стояння на перелазах»).

16. Повернення Марії до Гната, народження дочки Надії – чи була щаслива Марія? Чи це можна назвати непевним щастям?

17. На Марію чекало справжнє пекло. Вона могла повернутися до Гната, який прийняв би її без будь-якого докору. Чому це не зробила Марія? (боролася за своє щастя з Корнієм).

18. На чиєму боці, по – вашому, автор?

(Самчук не підтримує ні Марії, ні Гната, ні Корнія; кожен з героїв по - своєму правий і по – своєму винен.

Марія: "Ти мучиш мене, Гнате! Ти силою забрав мене... Пустити мене, дай мені розвід, не муч себе і мене".

Гнат: "Чому ти пішла, Маріє? Може, сказав тобі за сім літ одне погане слово? Може, скривдив тебе одним недобрим вчинком?"

Діти наші.. Чи ж я, Маріє, винен, що вони повмирали?"

Корній: "Іноді думав – піду і задушу. Тебе і його. Думав – гад він, знищу..." (болить душа і в Корнія)).

19 . **Сімейне щастя.** Доведіть, що Марія – людина надзвичайної сили духу і витривалості. Як сприйняв Корній звістку про народження дитини? ("Вислухав, махнув рукою і сплюнув").

20. Чому Марія хотіла бачити Корнія таким хлібороб, як Гнат?

(«Деколи Марії навіть ввижались на полі сліди босої Гнатової ноги, бо вважав за гріх топтати землю і ходив по ній без чобіт»).

21. Чи може зламати нове випробування Марію? (вона вірить у Корнія, у неї діти; сама справляється з господарством; чекає).

22. **Духовність і віра в Бога.** Чи підозрювала Марія Гната? Чому ж тоді захищала, рятувала від в'язниці? (тому, що була щирою і порядною селянкою, вірила в Бога, у непохитні моральні принципи; усе життя вона чекала розплати від долі чи від Бога за знехтуваний церковний шлюб, за поламану долю Гната. Кухарчуків злочин ніби зняв з Марії вину).

23. **Голод.** Які почуття викликають у читача слова, сказані Марією про свою внуку: "Вмреш, дитино. На широкому світі немає для тебе трошечки хліба... Зовсім трошечки хліба..."? Чому помирають, на думку автора, невинні діти?

24. Батьки і діти. Яка була позиція Марії у вихованні дітей?

(«Їй всі рівні, всі добрі. Не робила різниці між дітьми, не заважала батькові давати їм накази, але й не боронила нічого дітям»).

25. Як Марія ставиться до синів? Чому вона потай переживає той факт, що Максим порозстрілював у батьківській хаті ікони?

(«Здавалося, не образа, а її розстріляв Масим» -таке велике значення надає Марія іконі).

26. Чому Марія вмовляє чоловіка поступитися оскаженілому Максимові "випорожнити" комуністові свою, власними руками збудовану, хату? (вона боїться за Лавріна і Корнія, боїться кровопролиття).

27. Для України настали важкі часи – Голодомор. Як Марія намагається рятувати дочку і внучку від голодної смерті? Вже стара, ослабла, проте залишалася терплячою і самовідданою.

(«Вставала, палила в печі, щось пекла чи варила, загортала в вузличок і йшла. Йшла поволі, голосно сапала, часто зупинялася, щоб відсапнутися, оглядалася навкруги...»)

28. Як прощалася Марія з життям?

(«Тридцять днів гаснула сама Марія – покинута, одинока». Під кінець життя Марія залишилася сама, але все одно не хоче вмирати. Цитата: «Довго, довго виривалася з життя Марія...»).

Отже, давайте спробуємо скласти синквейн до образу Марії.

1. Марія
2. Сильна, незламна.
3. Працює, кохає, бореться.
4. Незважаючи нінащо – живе.
5. Марія-Україна

Отже як вплинув геноцид – Голодомор на долю жінки?

Слайд 18.

Її життєвий шлях - то доля всієї України. Маріїн рід, як і більшість українців, зустріли революцію невідготовленими. А найбільше горе матері - бути свідком, як гинуть діти, згасає увесь рід: на Соловках - наймолодший син Лаврін, зять Архип, у селі від голоду донька Надія, внучка Христуся, останньою - сама героїня...

Письменник вірив у те, що Україна і українці ще відродяться, заживуть щасливо, тому і фінал роману життєстверджуючий. Марія бачить сонце, а Гнат (її перший чоловік) бачить, як "воскресають мертві з гробів, встають з домовини люди, далекі, забуті, розкидані по всій землі. Встають і співають радісні пісні. Гнат цілує

старечу руку своєї колишньої дружини-красуні: "Цілую руку матері. Цілую святість велику. Цілую працю! Маріє! Маріє!"

Так оцінює автор долю жінки, яка мужньо пройшла крізь усі випробування і, наблизившись до біблійних героїнь, піднеслася до символу України.

2-й дослідник.

Слайд 19. На початку твору Корній – любов Марії. Цей образ не простий і багато в чому суперечливий. Корній – людина надзвичайної внутрішньої сили, але, як наслідок, людина часто груба і навіть жорстока. Після довгої служби у війську, що негативно змінює його характер, він знову повертається в рідне село. Тут крок за кроком жорстокий, ледачий та надмінний вчорашній матрос стає добрим господарем, турботливим чоловіком, мудрим батьком, який живе за Божими Законами та нормами народної моралі. Письменник відтворив, як поступово прокидається в Корнія споконвіку притаманна українцям любов до землі. Праця не тільки годує, а й виховує, облагороджує. Як пише автор : «У своїй роботі чув Корній присутність вищої сили. Людянішим стає він і після народження дітей. Маючи на початку тільки невелике поле, гармонь та кілька сорочок, Корній зумів стати заможним господарем, почесним чоловіком в громаді». Можемо сказати, що Корній – типовий образ селянина, що своєю працею творить добробут своєї родини. Він дбає про сім'ю, односельчан. На жаль, життя чоловіка закінчується трагічно. Письменник описав, як страшні дії людей нової влади ламають долі тисячі таких селян, як Корній.

Текстуальний аналіз роману.

1. Пригадайте, як характеризує автор Корнія на початку твору?
2. Як Корній ставиться до інших залицяльників Марії, зокрема до Гната? (" ... переб'ю ребра і другу ногу вирву. Хай не лізе...").
3. Як ви гадаєте, чи важили щось для молодих слова обіцянок?
4. Як змінився Корній, коли пішов у матроси? (проблема солдатчини і русифікації).
5. Як ставився Корній до Марії, коли повернувся зі служби, а Марія, покинувши Гната «заплела косу» і пішла діувати з ним?
6. **Праця на землі.** "Початок зроблено. Корній все більше і більше втягувався у працю". Що так вплинуло на Корнія, чому він змінився? (можливо, любов до Марії, яка допомогла повірити у власні сили, у шанс жити в достатку, навчила радіти народженню стебла і народженню дитини. Звичайно ж, і земля зробила чоловіка іншим (" ... Марія впертою працею, самовідреченням добилась нарешті права бути законною власністю свого чоловіка..."))
7. Чи вірить читач, що з Корнія буде і добрий чоловік, і люблячий батько, і

чудовий хлібороб?

(Так. "Земля втягує у своє нутро і наповнює жили, розум і ціле єство твердими звичками").

8. **Сімейне щастя.** Про що мріють Марія і Корній? Прокоментуйте епізод, коли Корній подарував Марії матерію і нову хустку. Як сприйняв батько народження дітей?

(Все тоді родить – земля і ти.. Земля наша велика. Заселяй, засипай людьми. Аби лиш люди були, аби лиш не потвори". Наврочив правду про Максима).

9. Які риси характеру можна відмітити у Корнія?

(горда, цілісна натура типового українського селянина. Можливо, саме цю душу бачила Марія).

Побожність Корнія: "Сам Бог з тобою нерозлучно тут на полях, з вітром, з просторами неба, з сонцем! Чого Корній хреститься? До кого?... Хочеться, і вже ..." Вигнав з храму осквернителів).

10. **Вбивство сина батьком.** Якщо він побожна людина, чому, на вашу думку, він вбив сина? Як ви думаєте, що призвело батька до злочину? Чи типовою була ця сцена для 1933 року?

("Корній сік і сік. Сік, як малий хлопчина січе кропиву чи бур'ян, поки не втомилася рука.. ").

11. Як ви гадаєте, чи справедливим був вирок батька? З висоти нашого часу на чий бік ви станете, чиї дії зможете пояснити, вмотивувати?

12. Що стало причиною того, що Корній хотів убити собаку? Та чому намірившись це зробити, опускає руку з сокирою?

(Корній ще не втратив людської подоби, голод не затьмарив його розуму, почуттів, він ще людина і віддячує тварині, яка все життя охороняла його майно, була свідком, як від злиднів Корній дійшов повного достатку).

13. Чи можна назвати це везінням, з нашої точки зору, коли Корній знайшов цілого зайця (щоправда, дохлого, але така дрібниця в голодний рік нічого не значила)? Які почуття викликають у вас картини боротьби людей за виживання?

14. Подальша доля Корнія. Ваша думка? ("Ходи, ходи, собако! Підемо разом. Будемо йти у світ, десь впадемо, обіймемося і здохнемо разом...)

1. Корній.
2. Жорстокий, справедливий.
3. Любить, працює.
4. Український хлібодар з діда-прадіда.
5. Корній- господар.

3-й дослідник.

Слайд 20. Гнат – гарний господар, працюючий, терплячий. За характером добрий і милосердний, вирізняється силою духу. Покохавши на все життя Марію, він витривалістю та впертістю, терпінням та добротою завойовує її прихильність. Розуміє, чому Марія виходить за нього, тому на весіллі прагне розвіяти її сум, прогнати жаль. Не озлоблюється Гнат за грікі слова докору після смерті їх дітей, захищає від людського поговору, коли Марія починає гуляти. Довгий час він живе коханням, простим щастям бути біля коханої людини, а коли Марія іде від нього, добровільно прирікає себе на самотність. Розраду від нерозділеного кохання Гнат знаходить у Біблії. Віра рятує його від розпачу. У монастирі, серед церковних книг, шукає чоловік відповіді на свої питання. Коли Гнат повертається в село, біля нього починають збиратися люди. Кожен приходив із своїми думками й болями послухати Божого слова. А воно було особливо необхідне для селян в ті скрутні дні. Гнат умів розрадити людей, допомагав повернути віру в себе. Автор створив чудовий образ духовно багаті людини, яка, переживши не одне власне горе, не зламалася, не озлобилася, а вірою вилікувала власну душу та за допомогою Божого слова зцілювала душі людей, повертала надію.

Текстуальний аналіз роману.

1. Порівняйте Гната і Корнія. Кого більше любить автор? (Гнат переважає силою духу і глибиною, а Корній – лише яскравістю).

2. **Кохання.** Як ставився Гнат до Марії?

(любив її, розумів, прагнув розм'якшити жаль за Корнієм: «Гнат дивиться на Марію, дивиться, мов на святу. Здається, що це янгол злетів з неба, сів у нього за

столом і виспівує тужливу, але чарівну пісню. Підійти до неї, стати прилюдно на коліна, поклонитися до землі».

"Приносив їй то хустку, то намисто, то цукерки. Після весілля до роботи не допускав, піклувався, книжки їй читав...").

3. Чому, на вашу думку, Гнат не тільки розумів Марію, а і захищав її, сам при цьому тяжко страждаючи?

4. Чому пішла Марія від Гната? І як відреагував Гнат на цей вчинок? (у співвідношенні з природою: " яблуноцвіт блищить росою і співами птахів... " – за вікном погасла яблуня, сонце почорніло, як підбите око... Бачив Марію, що хмелиною в'ється навколо дужого тіла ворога. Бачив Марію – рабиною. Марію. Що цілує ту руку, яка б'є її по лиці").

5. **Справедливість і кара.** У Великодню ніч Гнат вчинив злочин. Чому він це зробив? Що ним рухало? (палкі почуття кохання, яке відштовхнули, вибухають помстою).

6. **Потреба спокути.** Яким став Гнат? Чи змінився він? (це значно вища, сильніша особистість, ніж на початку твору; після того, як Гнат з ревності підпалив Маріїне обійстя, а Марія врятувала його від в'язниці, він давав їй аж 200 карбованців, гроші, за які можна було купити 10-12 коней. Коли ж вона відмовилася прийняти допомогу від палія, Гнат почав шукати розраду в Біблії).

7. Що приводить Гната до монастиря? (муки сумління, шукання Бога, страждання благородного серця).

14. Чому Гнат відчувається винним перед Марією?

15. Чи поглянула Марія по-іншому на Гната? Які почуття її охопили? (Марія вражена чистотою душі Гната та милосердям; вона наче "починала поволі передивлятися розгорнену Гнатом книгу свого життя"). (На схилі життя Гнат бачиться їй іншим, набагато кращим і мудрішим ніж колись).

16. Чи розуміє Гнат трагедію матері? (говорить про матір взагалі: "Цілую руку матері. Цілую святість велику! Цілую працю! Маріє! Маріє! ")

17. Чому Марія в розумінні Гната є втіленням вселюдської матері? Чи правомірна така теза?

18. Яку проповідь проголосив Гнат уцілілим від голоду селянам? Кого стосуються слова Гната? Чи можна порівняти їх з "Посланням..." Т. Г. Шевченка чи Біблійними творами?

1. Гнат
2. Добрий, терплячий.
3. Любить, працює.
4. Умів розрадити людей, допомагав повернути віру в себе.
5. Гнат-духовно багата людина.

4-й дослідник.

Слайд 21.

Два сини Марії відрізняються вже з дитинства – працюючий, спраглий до знань Лаврін і лінивий розбишака Максим. Лаврін відстоює необхідність незалежності України. За свої погляди, коли до влади приходять більшовики, потрапляє на Соловки. Письменник показав людину нового покоління, що дбає не тільки про інтереси родини, села, а й добро для своєї країни. Вперше у творі звучать слова про те, що вільне, щасливе життя людей можливе тільки у вільній, незалежній країні. Контрастом до образу Лавріна є образ Максима. У пошуках легкого хліба, залишає хлопець батьківський дім і йде до міста лакеєм у дворянський клуб, згодом пристає до більшовиків. Йому подобається влада, що дозволяє безкарно в ім'я революції вбивати людей, грабувати, забирати чуже майно. Через цей образ, письменник показав, які люди приєднувалися до більшовиків, ставали обличчям нової влади. Описуючи Максима, автор показав процес деградації людини та причини, що привели до цієї деградації. Максим – «перекотиполе», що перетворюється на снігову лавину, забираючи все більшу кількість людей. Він не шукає спільної мови з батьками, починає застосовувати силу: «клопоче, щоб у батька – «куркуля» забрали молотарку». Вирішивши одружитись, виганяє батьків з хати, зневажливо ставиться до релігії, батьків, односельців.

IV. Узагальнення і систематизація вивченого.

4.1. Бесіда.

Проблемне питання.

- Як вплинула більшовицька доктрина колективізації та голодомор на долю родини Марії та українського народу?

1. У суспільстві влада від одного класу переходить до іншого. Які зміни в суспільному житті вплинули на сім'ю Перепутьків?

("Сіяти он треба, а вони кожний день мітинги і мітинги... Україну якусь

видумують..." – Корній.)

17. Як ставляться до змін у суспільстві члени родини? (Корній: " Козаки козаками, але поле не чекає. А відділитись від Росії не жилаю..."

Лаврін: "Каторга там добра, не земля. Колись, може, ще москалі і нас поженуть туди, як гнали в старі часи козаків...").

3. Як ви оціните виступ Максима в газеті, де він цинічно знущається з батьків і вимагає знищити рідного брата Лавріна? Чому Корній приховує цю газету від Марії?

4. Згадайте подібні сюжети "братовбивств" у інших творах. Що нового ви віднайшли у Самчука? Як підійшов автор до цієї проблеми?

("Я, Максим Корнійович Перепутька, відмовляюся від своїх батьків-кулаків, які ціле своє життя були ворогами робочого класу: стояли на засадах власності і навіть тепер не зрікаються своїх ганебних засад. Рівно ж осуджую, п'ятную і вимагаю суворої кари своєму бувшому братові Лаврінові, який став до послуг петлюрівської контрреволюції і своєю злочинною діяльністю свідомо шкодив ростові соцбудівництва нашої країни").

5. У чому ж злочин Лавріна, за що його розстріляли?

6. Як описує Самчук зміну влади на Україні? Чому він із сарказмом пише про владу Грушевського? Зачитайте («жизлики у галіфе із цигарками у зубах»).

7. Як описує безчинства "червоних кіннотників"? "Разв'орстку"? (Вернулися дядьки до села більшовиками. А де ж українська влада? Що робили жижлики у галіфе з цигарками у зубах? Стояли, придивлялися мітингові і боялися нарушити демократичні засади нової влади...").

8. Прокоментуйте слова: "То було нарікали, що підводу яку візьмуть на пару днів... А ці, дивись, зовсім забирають... Кажуть, вони хочуть весь народ обібрати, бо всі мають бути рівні. А як зробиш, щоб усі були рівні? Дати бідному не дасть, бо й сам нічого не має".

9. Як ставились на селі до більшовиків, комуни? Як ставилися до "кацапів", що їхали по хліб? Чи схвалюєте ви цих людей?

10. Як символічно Самчук описує червоного бога?

(«Жадав стоптати всі племена і раси, затерти і зогидити їх лице, йшов до мети через огонь і студінь, гнався по купах трупів, по гострих багнетах, ревів болем бажання і пристрасного хотіння перемоги")

11. Чому порівнює з поняттям "Бог" ?

12. Чи здобув перемогу червоний бог? Чому автор стверджує, що *“літо співало переможний гімн життя на огидних руїнах злочинних доктрин!”*

13. Чому селянин піддався новій владі? Що над ним більше владарювало? Прокоментуйте і зачитайте (*"Обрізанка вже давно поржавіла. Навколо мужика мур багнетів, селькорів, гепістів. Обхопили його, незламного велетня, клали на землю, топтали по загартованому шорстокому лиці, крутили назад мозольні руки..."*).

14. Що автор називає *"мільйонною могилою України"*? Чому?

15. Як Улас Самчук описує колективізацію? Хто такі *"хитроокі дядьки"*? Як пояснити їх вчинки?

16. Прокоментуйте картини колективного господарювання більшовиків. Чому селяни не відчують радості праці на колгоспному полі?

17. Чому стверджують, що Самчук по-стефаніківськи *"коротко, сильно і страшно"* описує 1933р., посівну – за вказівкою зверху, передчасний збір врожаю і злочину діяльність *"залізної червоної мітли"*? Доведіть чи відкиньте цю думку.

18. Які тяжкі думи огорнули сім'ю Перепутьків? Як вони виживають у справжній голод?

19. Який злочин вчинили селяни на чолі з Архипом? Зачитайте.

(*"Нині пророче перо мочається у людську кров і на скрижалях доби виписує одне слово: хліб"*; зникла святість, віра....

"Не дивилися вгору, де он над олтарем образ Христа, усміхнений, з ореолом. Перед ними хліб, гора з хліба, збитого, зацвілого, але все-таки справжнього, який щороку заливає їх поля, виростає і невідомо куди зникає")

20. Чому сталося так, що друг вбиває друга, що люди бояться зустрічатися один з одним, ризикуючи життям? (епізод із С. Гнидою і К. Фіяном).

21. Яка страшна трагедія знову сталася в родині Перепутьків?

(божевілля дочки і смерть внучки).

22. Чому саме Максим став заповзятим прихильником *"нової моралі"* влади більшовиків? (*"Максим, єдиний із сім'ї, не любив землі, не любив і проби.... Зробити якусь капость... О, на це Максим перший майстер..."*; роботу в полі називав *"службою батькові"*; *"пішов шукати легкого хліба"*).

23. Що найстрашніше в поведінці і характері Максима? Чим споріднений цей персонаж з героями новел Хвильового (*"Мати"*, *"Я (Романтика)"*) ?

4.2. «Мозковий штурм».

1. Де вперше на сторінках роману з'явилося слово " голод"?
2. Який зміст вкладає Улас Самчук у слова:" ...між вечором , між темнотою чути розлите прокляття, яке плаває тут і запливає до кожного закутка"? Хто кого прокляв і за що?
3. Опис села – це опис царства зла. Отже, зло торжествує, перемагає? Доведіть або заперечте цю думку.
4. Які образи роману уособлюють зло?
5. В чому причина загибелі роду? Чи поодинокий це випадок?
6. Чому ж не протистояв український селянин більшовицькому злу? (зло, яке стримувалося народною мораллю, страхом гніву Божого, покаранням за гріх,вилізло назовні; саме тому більшовики так люто борються з церквою; якщо немає Бога, немає і гріха, покарання за гріх – все дозволено, все можна! Рідної землі нема (пролетаріат не має батьківщини).
7. Чи потрібна була селянинові більшовицька влада? Доведіть.
(" Селянам надо землі... А далі закройсь". – Корній.)
8. Селянин не міг стати і не став опорою більшовиків. За своєю природою. А якщо зважати, що українська нація загалом селянська, то де ж вербували більшовики своїх прихильників?

Слайд 22.

4.3. Випереджувальне завдання. «Елементи народознавства в романі» (студенти коментують приклади народознавства у творі).

Роман Уласа Самчука «Марія» можна назвати енциклопедією українознавства. На його сторінках ми зустрічаємо описи звичаїв, традицій, усталених норм народної моралі, основ народної педагогіки.

Діти шанували батьків, завжди їм допомагали. В родині всі працювали: сини допомагали батькові, а донька – матері. Мати була в пошані. Марія біля мертвої матері думає: *«Мати сплять. Чого мати так довго сплять на столі і нащо горять свічки?»*

Батька і матір звать на «Ви». Повага до старших людей – генетична риса носіїв української ментальності. Надзвичайно важливе значення для досягнення гармонії в родинних стосунках мав звичай пробачати один одному образи.

Також описані звичаї (забобоннісь), зокрема, коли Марія доглядала свого первістка: «Коли купала, клала до води любистку, щоб любили дівчата. Одягала сорочечку перед челюстю печі, вигривала і хрестила її. Огонь і хрест відганяє нечисту силу. Боялася і тремтіла, щоб не впав на нього злий погляд і щоб не наврочив. Кілька разів бабу Улиту приводила, щоб викачала переляк».

Мова Марії народна, насичена різноманітними прислів'ями, приказками («В мене миші лихі, в мене миші лихі, цур тобі й пек», «Моє невлад, то я зі своїм назад», «Смійся, Матвіку, дам копійку», «Цур тобі, прудивусе, які в тебе руді вуса»).

Автор наводить приклад пісень, які співає Марія («Летить галка через балку» та «Ото тії чоботи, що зять дав»).

Ідея всепрощення як ознака морально-етичного і релігійного виховання в родині була спрямована на вияв любові до ближнього. *«Возлюби ближнього свого, як самого себе»*, – одна з головних заповідей християнської моралі, якої свято дотримувались в українських родинах.

Кожен член родини і громади повинен був поводитись згідно з народною мораллю. На першому місці для кожного повинна бути сім'я. Марія порушила це правило, почавши зустрічатись з Корнієм в той час, коли чоловік лежав у лікарні. Вона зазнала осуду всього села: на той час жінка не мала морального права на розлучення.

Споконвіків у народі цінувалися честь сім'ї і роду, а в сільській громаді завжди засуджувалась поведінка, що не відповідала родинному станові людини. Як безсоромний, оцінюється вчинок Марії, коли вона, заміжня жінка, занедбала родинні обов'язки.

Улас Самчук описує свято Різдва, а також вечорниці, на яких дівчата готують вечерю, хлопці грають в ігри.

На сторінках роману читаємо опис заручин, оглядин. Дуже добре описане весілля як народна драма: розплетення коси, вінчання, перетинання дороги снопом жита, хлібом та сіллю, зустріч молодих образами та хлібом.

Також знаходимо у творі народні повір'я: Марію і Гната благословляли на шлюб непаристими іконами, що віщувало лихо; Марїїна свекруха у Великодню ніч заснула, чого не можна було робити, в цю ніч згоріла нова Марїїна хата.

У романі зображено віщі сни: Марїї перед смертю її первістка приснився цвинтар, покійниця-мати, яка взяла дитину і повела кудись; сон Гната у в'язниці, який передбачив майбутнє Марїї.

Слово викладача.

Як бачимо, у творі багато елементів народознавства. А це – духовне життя українців, віками узаконена мораль, звичаї, порядки. Але Улас Самчук показує нам руйнування всього цього під впливом більшовицької « нової моралі ».

Слайд 23. І Гнат, розуміючи це, на одній зі своїх проповідей сказав так: « Слово моє не для вас. Слово моє для мертвих і ненароджених. Слово моє прийдучим вікам. Затягте, знані, принижені, витравлювані голодом, мором! Нема кінця нашому життю. Горе тобі, зневірений, горе тобі, виречений з самого себе! Кажу вам правду велику: краще буде Содомові й Гоморрі в день страшного суду ніж вам, що відrekliся й плюнули на матір свою ».

IV. Рефлексія. Закріплення нових знань

4.1. Слово викладача

Отже у романі розкрита трагедія українського народу, показаний голод і наслідки колективізації, але все це художньо вирішено набагато ширше і місткіше, ніж здається непідготовленому читачеві.

Окрім осмислення геноциду та репресій влади, ми намагалися проникнути в духовний світ героїв Уласа Самчука, створити на основі художнього матеріалу узагальнений образ свідомого українця, визначити його національний ідеал.

4.2. «Мікрофон»»

1. Як показано в романі деформацію українського національного характеру під впливом більшовицької ідеології?
2. Чому, назвавши роман ім'ям головної героїні, Самчук присвячує його "матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роках 1932-1933 ?
3. Чому ми стверджуємо, що письменник вірить в незнищенність українського народу? Відповідь аргументуйте.

4.3. Літературний диктант «Чи уважний ти читач?»»

V. Підбиття підсумків

5.1. Пояснення слів епіграфа заняття: « Найстрашніша смерть — це смерть від голоду. Не дай Бог навіть ворогові вмирати такою смертю... »

Я вважаю..

На мою думку.

5.2. Слово викладача.

Роман «Марія» – це твір трагедійно-оптимістичного жанру. Роман очищає наші душі від людських вад, гартує нашу свідомість і утверджує буття нашого народу, дає змогу побачити і пережити події тієї, для нас вже далекої, епохи і зробити власні висновки. Цей твір не просто розкриває перед нами життя однієї людини, сім'ї, села, показує трагедію цілої країни, але й застерігає: не можна бути аполітичним, не мати національної свідомості. Самчуків пам'ятник народній скорботі вражає і сьогодні. Він є одним з найсильніших в українській романістиці. Справедливо сказав С. Пінчук у післямові до вітчизняного видання "Марії" в наш час, що саме Улас Самчук "втїлив у своїй творчості трагічну долю українського народу в ХХ столітті".

Щороку остання субота листопада – це вшанування пам'яті загиблих від голодомору 1932-1933рр. . Тож давайте і ми віддамо шану українському народу,що зазнав геноциду у 1932-1933 рр., і, на жаль» продовжує зазнавати у сьогоденній війні.

Хвилина мовчання.

VI. Оцінювання роботи студентів.

VII. Домашнє завдання

Створити буктрейлер роману.

Література

1. Бончева Г. Вічне дерево Маріїного життя: (Вивчення твору «Марія» в 11 класі) // Укр. мова й л-ра в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2004. № 3. С. 38-43.
2. Жив'юк А. Дерманські обереги Уласа Самчука // Слово і час. 1993. № 8. С. 81-82.
3. Зелінська Л. «Марія»: Філософія жертвоприношення і українська ментальність // Волинські дороги Уласа Самчука: Збірник / Упоряд. Я. Поліщук. Рівне: Азалія, 1993. С. 46-51.
4. Кузьминець Л., Риченда О. Українська людина на зламі століть і епох: (За романом Уласа Самчука «Марія») // Історія в шк. 2002. № 1. С. 30-34.
5. Пінчук С. Улас Самчук та його роман про Голодомор 33-го // Самчук У. Марія: Хроніка одного життя: Роман. К.: Укр. письменник, 2000. С. 171-185.
6. Приходько Н. Трагедія матері – трагедія України: (На матеріалі романів Уласа Самчука «Марія» і Володимира Яворівського «Марія з полином в кінці століття») // Волинські дороги Уласа Самчука: Збірник / Упоряд. Я. Поліщук. Рівне: Азалія, 1993. С. 52-55.
7. Садівська В. Народознавчий аспект аналізу роману Уласа Самчука «Марія» // Дивослово. 1996. № 5-6. С. 43-46.
8. Самчук У. Марія: Хроніка одного життя: Роман. К.: Укр. письменник, 2000. 189 с.
9. Ситченко А. Не просто Марія...: (Проблема «земля і людина» в романі «Марія») // Слово і час. 1997. № 8. С. 76-78.
10. Слоньовська О. Аве, Маріє! Розгляд роману У. Самчука «Марія» // Дивослово. 1995. № 7. С. 40-43.
11. Солод Ю. Українська література – ХХ: погляд на межі тисячоліть. – К.: Світло знань, 1999. С. 336-344.
12. Сулима В. Євангельські архетипи «Марії» Уласа Самчука // Урок української. 2002. № 2. С. 48-51.
13. [https://uk.wikipedia.org/wiki/Марія_\(роман\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Марія_(роман))
14. <https://dovidka.biz.ua/mariya-ulas-samchuk-analiz/>
15. <https://gdz4you.com/literatura/analizy-tvoriv/analiz-tvoru-mariya-ulas-samchuk-23716/>
16. <http://fable.in.ua/analiz-tvoru-mariya-ulas-samchuka/>
17. <https://www.ukrlib.com.ua/tvory/printit.php?tid=8797>
18. <https://itknowledge.com.ua/mariya-ulas-samchuk-analiz/>

19. <http://md-eksperiment.org/post/20161225-yevangelski-arhetipi-mariyi-ulas-samchuka>
20. <https://dovidka.biz.ua/mariya-ulas-samchuk-harakteristika-obraziv/>